

'שמורות של זמן'

במבט מזרחה מחלון ילדותי נשקפו נופים מעידן שעבר:
בקצה הרחוב -בתי כפר קטנים ועצי תות עצומים, באופק - וואדי רחב ידיים ופה
ושם במרחב העירוני ספק כפרי, דקלים תמירים וארמונות אדומי גג שטרם
ידעתי את סודם.
זה היה המפגש הראשון שלי עם בתי הבאר של יפו.

יש הנוהגים לבדל את זמן העבר לתקופות היסטוריות, קרואות בשם, מובחנות
ומופרדות זו מזו, לכל דור הם אומרים – אופי משלו. סבורים הם כי גם המרחב
סביבנו ינהג עפ"י אותם כללים ממש ונבוכים שעה שהם נתקלים בבלתי צפוי,
במה שאמור היה כבר לחלוף מן העולם .

יפו ודרום תל אביב הן אוסף של הרבה מקומות וציוני דרך היסטוריים שלהם
מכנה משותף (נמור) אחד – השכחה, נכון הוא שנעשה הרבה בשנים
האחרונות, דרכים ישנות נסללו בהן, אך האם נסללו הדרכים אליהן?

במשך השנים האחרונות עסקתי לצד הפרקטיקה כאדריכל מתעד ומשמר גם
בהתבוננות בנעשה סביבי, את יפו עיר הולדתי עזבתי כבר לפני שנים, אולם
נתקיימה בי האימרה "יצא את העיר והיא לא יצאה אותו".

בכל מעבר מזדמן או מתכוון בדרומה של העיר, בחלקה המזרחי וביפו נחשפים
גילויים נוספים ועדויות חדשות-ישנות בדמות בתי באר ומתחמיהם ועוד העין
רואה והיד נטויה לרשום ברשימות ולסמן במפות.
זה המפגש השני שלי עם בתי הבאר של יפו, והוא תמיד מפתיע , צופן סודות
מעורר שאלות ודאגות ..

הם בנמצא בכל עבר: בנווה שאנן, בשכונת שפירא, פלורנטין, יד אליהו, קרית
שלום, כפר שלם, ג'יבליה, עג'מי, יפו א', יפו ג', יפו ד', אבו כביר ועד חולון, אזור
ומקווה ישראל וגם רמת גן.

לעיתים הם בתי מלאכה מאובקים או מחסנים מגובבים לעיתים מגורים מעוררי
רחמים, פעם אחת בית ספר וכמעט תמיד ריקנות גדולה ועזובה.

אך למרות היותם בכל מקום, הרי בתודעה הציבורית אין הם בנמצא כלל!
תל אביב התפשטה אט אט, אוספת אליה שכונה אחר שכונה, מנכסת את
נכסיה החומריים ומשמיטה את אלו הרוחניים והופכת אותן לחצר האחורית
שלה, זאת שאין מארחים בה ועליה אין מדברים.

בכל אותם מקומות החוברים יחד למרחב היסטורי מרתק עומדים מקומות
וסיפורים העתידים להתגלות לנו אם 'נפתח את הספר', בכל אותם מקומות
עמדו פרדסים יפים שהניבו פירות זהב, לצידם דרכים חשובות בהן הובילו
שיירות של עולי רגל ותפוזים, בין כל אלו עמדו בתים רחבי מידות שתוארו ע"י
הסופרים והציירים של המאות ה-19 וה-20 כארמונות ובוסתנים קסומים.
הם נכסי תרבות! המצויים במרחב שלנו! זוהי חובתנו לשמור עליהם!

אם נבטיח את קיומם יספרו לנו כי תל אביב היא עצומה ועשירה לעין ערוך ממה
שסופר עד כה, נלמד כי ת"א לא נולדה יתומה בחולות, נבין כי היא בת זקונים
יפה לחבל ארץ ירוק, פורה ועשיר בו חיו מוסלמים, נוצרים ויהודים בני כל
האומות, בני כל התקופות.

אני קורא להם לכן – 'שמורות של זמן', הזמן הישן שמר עליהם עד כה.
רבות הסכנות והאיומים מוחשיים מאוד, חלקם כבר נתממשו...
האם יהיה להם קיום גם בזמן החדש?

אדריכל מימר נאור

יפו – תל אביב

פברואר 2008